

Зыгмантовіч С.В. (Мінск)

**ПАДРЫХОЎКА БІБЛІЯТЭЧНЫХ СПЕЦЫЯЛІСТАЎ
У КАНТЭКСЦЕ ІНАВАЦЫЙНАГА НАВУЧАННЯ**

Адукацыя як галіна сацыяльнай дзейнасці павінна апырэдджаць у сваім развіцці іншыя формы актыўнасці людзей, асабліва іх вытворчую дзейнасць. Апераджальная прафесійная адукацыя накіравана на развіццё ў чалавэка прыроднай схільнасці да атрымання ведаў і пераходу ад канцэптуальнага асэнсавання рэчаіснасці да вырашэння прыкладных сацыяльных, кіраўнічых, арганізацыйных, тэхналагічных задач.

Падрыхтоўку, перападрыхтоўку і павышэнне кваліфікацыі спецыялістаў для інавацыйнай эканомікі, сацыяльна-культурнай сферы павінна здзяйсняць сістэма інавацыйнай адукацыі.

Пытанні, звязаныя з інавацыйнай адукацыяй, у тым ліку і бібліятэчнай, актыўна абмяркоўваюцца як у нашай краіне, так і за мяжой. Неабходнасць удасканалення падрыхтоўкі бібліятэчных спецыялістаў звязваюць з тэхналагічным і сацыяльным развіццём грамадства, інфармацыйна-тэхналагічнай перабудовай бібліятэчнай вытворчасці, працэсамі глабалізацыі эканомікі, інфармацыйна-тэхналагічнай камунікацыяй і інэрнацыяналізацыяй адукацыі.

Сістэма інавацыйнай бібліятэчнай адукацыі – гэта мэтанакіраванае фарміраванне пэўных ведаў, уменняў і метадалогічнай культуры, а таксама выхаванне і комплексная падрыхтоўка спецыялістаў у галіне бібліятэчнай справы да інавацыйнай бібліятэчна-бібліяграфічнай дзейнасці за кошт адпаведнага зместу, метадаў навучання і навукаёмістых адукацыйных тэхналогій.

Патрабаванні да зместу адукацыі. Спецыяліст у інавацыйнай сацыяльна-культурнай сферы – гэта прафесіянал, здольны комплексна спалучаць вытворчую, даследчую і практычную дзейнасць, арыентаваную на вырашэнне інфармацыйна-дакументных, сацыяльна-культурных, асветніцкіх задач, пастаўленых перад бібліятэкамі грамадствам, дзяржавай. Гэта спецыяліст, арыентаваны на кіраванне інфармацыяй, ведамі, стварэнне інтэлектуальных каштоўнасцей у выглядзе інфармацыйных прадуктаў і паслуг па розных галінах ведаў, рознай тэматыкі, ажыццяўленне культурна-забаўляльнай, бібліятэрапеўтычнай і іншых відаў дзейнасці. Характэрная асаблівасць сістэмы ведаў бібліятэчнага спецыяліста такога класа заключаецца ў трывалым гуманітарным, культуралагічным, прафесійным і светапоглядным фундаменце ведаў, шырынi міждысцыплінарных сістэмна-інтэграцыйных ведаў аб прыродзе, грамадстве, мысленні, а таксама высокім узроўні агульнапрафесійных і спецыяльна-прафесійных ведаў, якія забяспеч-

ваюць дзейнасць у разнастайных кірунках, у тым ліку і праблемных сітуацыях.

Для падрыхтоўкі спецыялістаў-прафесіяналаў сёння агульнапрызнана, што традыцыйнае разуменне прафесійнай адукацыі як засваення пэўнай сумы ведаў, заснаванай на выкладанні фіксаваных вучэбных прадметаў, з'яўляецца яўна недастатковым і больш таго істотным тормазам на шляху фарміравання новага тыпа мыслення бібліятэчнага спецыяліста. Асновай адукацыі павінны стаць не столькі вучэбныя прадметы, колькі спосабы мыслення і дзейнасці, гэта значыць працэдурны рэфлексіўнага характару. Веды і метады пазнання, а таксама будучай прафесійнай дзейнасці трэба спалучыць у арганічную цэласнасць.

Акрамя таго, пры падрыхтоўцы бібліятэчнага спецыяліста да інавацыйнай дзейнасці неабходна разумець, што інавацыі бібліятэчнай сферы сёння фарміруюцца на міждысцыплінарнай аснове ў выніку перадачы ведаў з адной галіны дзейнасці ў другую. Размеркаванне і камбінацыя фундаментальных і прыкладных ведаў, а галоўнае, іх выкарыстанне «нечаканым чынам» у практычных мэтах становіцца адметным момантам для любога віда прафесійнай дзейнасці, у тым ліку і бібліятэчнай.

У адпаведнасці з новымі патрабаваннямі інавацыйнай адукацыі распрацаваны новы адукацыйны стандарт, вучэбныя планы [1], рыхтуюцца новыя вучэбныя праграмы і вучэбна-метадычныя матэрыялы, у аснове якіх ляжыць кампетэнтнасны падыход, фундаменталізацыя зместу навучання дасягаецца за кошт пашырэння і паглыблення міждысцыплінарных сувязяў, увядзення блока прыродазнаўчых і дакладных навук, забеспячэння сінтэзу сацыяльных, прыродазнаўчых і гуманітарных ведаў.

Адукацыйныя тэхналогіі. Устойлівыя тэндэнцыі сусветнага развіцця, звязаныя з фарміраваннем інфармацыйнага грамадства, якое базіруецца на ведах, аказваюць істотны ўплыў на адукацыйныя тэхналогіі. Дастаткова інтэнсіўна адбываецца змена адукацыйнай парадыгмы, і годным адказам на постіндустрыяльны выклік у сферы адукацыі выступаюць навукаёмныя адукацыйныя тэхналогіі. Навукаёмная адукацыйная тэхналогія – гэта рацыянальны навукова абгрунтаваны спосаб дасягнення пастаўленых мэт засваення ведаў, фарміравання метадаў пазнання і дзейнасці, самаразвіцця і самарэалізацыі, якія забяспечваюць высокую прадукцыйнасць вучэбнай і педагогічнай працы, стымулюючы эфектыўнасць і якасць сумеснай дзейнасці сту-

дэнтаў і педагогаў з дыдактычным матэрыялам ва ўмовах высока тэхналагічнай дыдактычнай інфраструктуры.

Пераўтварэнне сістэмы бібліятэчнай адукацыі ў сферу засваення спосабаў пазнавальнай і бібліятэчна-бібліяграфічнай дзейнасці, фарміраванне камунікатыўнай і інтэлектуальнай, тэхналагічнай і прадпрымальніцкай культуры прадугледжваюць арганічнае ўключэнне студэнтаў у актыўную творчую дзейнасць, забеспячэнне іх масавага ўдзелу ў вучэбна-даследчай і навукова-даследчай рабоце, стварэнне мэтанакіраваных форм навучання. Усё гэта павінна стварыць умовы эвалюцыйнага пераходу ў бібліятэчнай адукацыі ад вучэбна-адукацыйнага да навукова-адукацыйнага працэсу. Але калі развіццё вучэбна-даследчай работы адбываецца як абавязковы элемент выканання вучэбных планаў, то, што тычыцца навукова-даследчай работы студэнтаў, можна канстатаваць па выніках апытання студэнтаў 5 курса факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый адсутнасць у іх зацікаўленасці і матывацыі да гэтага віду дзейнасці.

Разам з навукаёмістымі тэхналогіямі значным уяўляецца выкарыстанне практыка арыентаваных адукацыйных тэхналогій. Гэта не новы падыход у падрыхтоўцы будучых бібліятэчных спецыялістаў, але ў сувязі з нізкай матывацыяй студэнтаў на бібліятэчную адукацыю [2] і будучую дзейнасць актуальнасць іх павышаецца. Дзеля гэтага шмат чаго робіцца: утвораны вучэбна-навукова-вытворчыя комплексы на падставе пагадненняў паміж спецыяльнымі кафедрамі факультэта і бібліятэкамі; павялічана колькасць і працягласць вучэбнай практыкі; ужо ў першы год навучання студэнтам дэманструецца сувязь матэрыялу, які прапаноўваецца, з іх будучай бібліятэчнай дзейнасцю, што забяспечвае лепшае ўспрыманне тэорыі шляхам засваення яе праз практыку; выкарыстоўваюцца метады «кантэкстнага навучання», case-studies і г. д.

Адным з перспектывіўных метадаў, якія выкарыстоўваюцца ў інавацыйнай бібліятэчнай адукацыі, з'яўляецца метада «кантэкстнага навучання», калі матывацыя да засваення ведаў дасягаецца шляхам пабудовы адносін паміж канкрэтнымі ведамі і іх прымяненнем. Гэты метада дастаткова эфектывы, таму што аспект выкарыстання з'яўляецца для студэнтаў крытычна важкім. Не менш важным з'яўляецца «навучанне на падставе вопыту», калі студэнты маюць магчымасць асацыіраваць свой уласны вопыт з прадметам навучання. Выкарыстанне так званых case-studies метадаў заснавана на аналізе рэальных жыццёвых сітуацый бібліятэчна-бібліяграфічнай практыкі, арганіза-

цы работы бібліятэкі і вызначэнні адпаведных прапанов і рашэнняў. Дадзеныя метады лічацца метадамі актыўнага навучання, таму што ў цэнтры ўвагі знаходзіцца студэнт, які набывае веды праз дзейнасць і на падставе вопыту.

Асаблівую значнасць у інавацыйнай бібліятэчнай адукацыі маюць практна арганізаваныя тэхналогіі навучання. Пры гэтым ствараюцца ўмовы, якія практычна поўнасю адпавядаюць рэальнай бібліятэчнай дзейнасці, і такім чынам студэнты набываюць вопыт комплекснага вырашэння задачы бібліятэчна-бібліяграфічнага праектавання з размеркаваннем функцый і адказнасці паміж членамі каманды.

Педагагічныя інавацыі маюць сэнс толькі тады, калі ў іх аснове ляжыць каштоўнасць развіцця асобы і ў сацыяльным, і ў прафесійным, і асобасным плане.

Дзеля вызначэння адносін студэнтаў да ўкаранення ў вучэбна-выхаваўчы працэс інавацый намі было праведзена апытанне студэнтаў 5 курса факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый (60 чалавек). На пытанне «Ці лічыце вы неабходным укараненне інавацыйных тэхналогій у вучэбны працэс?» 85% адказалі станоўча. У найбольшай ступені, лічаць студэнты, інавацыі павінны закрануць практычныя заняткі – 76% адзначылі гэтую пазіцыю. 46% лічаць, што інавацыі павінны закрануць семінары, 37% вызначылі арганізацыю і правядзенне вытворчай практыкі, 30% – курсавое праектаванне, па 27% адзначылі лекцыі і арганізацыю самастойнай работы, 19% – экзамены і залікі.

На пытанне, што не задавальняе сёння студэнтаў у вучэбным працэсе, атрыманы наступныя звесткі. У большай ступені студэнты не задаволены вялікімі групамі на практычных занятках, недастатковай забяспечанасцю камп'ютарнымі класамі і неадпаведнасцю колькасці аўтаматызаваных рабочых месцаў для правядзення заняткаў з выкарыстаннем аўтаматызаваных тэхналогій, адсутнасцю новых сродкаў навучання, у прыватнасці новых выданняў табліц УДК, магчымасці засвойваць фармат BELMARC у аўдыторыях універсітэта, праграмных сродкаў і праграмных прадуктаў, якія выкарыстоўваюцца ў сучасных бібліятэках.

Станоўча студэнты ацэньваюць правядзенне заняткаў (лекцый, семінараў) з выкарыстаннем прэзентацыйных матэрыялаў, магчымасць карыстацца электроннай бібліятэкай, вольны доступ да Інтэрнету, зносіны з выкладчыкамі з дапамогай новых электронна-камунікатыўных тэхналогій, рэйтынгавы падыход да ацэнкі вучэбна-пазна-

вальной дзейнасці, правядзенне семінараў у выглядзе дыскусій, заданні на спробу самастойнага вызначэння дэфініцый у межах пэўных курсаў і г. д.

Сярод пажаданняў студэнтаў, арыентаваных на ўдасканаленне вучэбнага працэсу: павелічэнне колькасці заданняў творчага характару, правядзенне практычных заняткаў у спецыяльна абсталяваных аўдыторыях або на базе бібліятэк, удзел у мерапрыемствах бібліятэкі, удасканаленне рэйтынгавай сістэмы ацэнкі вучэбна-пазнавальнай дзейнасці студэнтаў, прадстаўленне электронных вучэбна-метадычных матэрыялаў і інш.

Выказаныя пажаданні студэнтаў спалучаюцца з асноўнымі напрамкамі далейшага развіцця інавацыйных падыходаў да падрыхтоўкі спецыялістаў бібліятэчнай сферы.

ЛІТАРАТУРА

1. **ОС РБ 1-23 01 11-2008.** Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць Е 1-23 01 11 Бібліятэказнаўства і бібліяграфія (па напрамках). Кваліфікацыя – Бібліятэкар-бібліёграф. – Узамен Стандарта РД РБ 02100.5.211-98 ; уведз. 12.06.2008. – Мінск : Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, 2008. – 38 с.

2. **Зыгмантовіч, С. В.** Матывацыйная накіраванасць будучых бібліятэкараў на бесперапынную адукацыю / С. В. Зыгмантовіч // *Веснік БДУ культуры і мастацтваў.* – 2006. – № 5.

В статье рассказывается о необходимости совершенствования подготовки библиотечных специалистов, связанной с технологической и социальной жизнью общества, информационно-технологической перестройкой библиотечного производства. Вместе с наукоёмкими технологиями значительным представляется использование практико ориентированных образовательных технологий.